

Ruskoaho

25.5.2026

246/04.01.01/2026

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
stv@eduskunta.fi

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan kokous 26.5.2026 klo 11.45

Asia: HE 56/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain ja saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa ja tulla kuulluksi sosiaali- ja terveysvaliokunnassa hallituksen esityksestä hyvinvointialueiden rahoituksesta. KT pitää esityksen tilannekuvaa ja esityksen kuvausta rahoitusmallin nykyisistä ongelmista hyvin laadittuna. Hyvinvointialueiden rahoituksen tulisi olla ennakoitavaa ja riittävää turvaamaan lakisääteiset palvelut. Rahoitusmalli ei nykyisin näitä kriteerejä täysin täytä, mikä vaikeuttaa hyvinvointialueiden toimintaa.

Esityksen painopiste on valtion rahoituksessa ja valtion mahdollisuudessa hallita sosiaali- ja terveysmenojen kasvua. Suomen julkisen talouden tilanne huomioiden on ymmärrettävää, että kulujen kasvuun on vaikutettava, eivätkä hyvinvointialueet voi olla kokonaan erilaisten sopeutustoimien ulkopuolella. Esityksessä keinona on kaavamainen leikkaus rahoitukseen ja rahanjaon säätäminen hyvinvointialueiden välillä ilman, että palveluvelvoitteita samanaikaisesti vähennettäisiin. Toimintatapa ei ole alueiden, rahoitusmallin kannusteiden tai sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kannalta tarkoituksenmukainen. Nykyisen mallin tietopohja sekä rahoituksen määräytymisen perusteet esitetään ongelmallisena, ja malli pakottaa turvautumaan toimenpiteisiin toistuvasti, mikä sotkee toimintaa. Rahoituslaki olisi uudistettava kokonaisuudessaan.

Nykytilan arvioinnista

KT pääpiirteissään allekirjoittaa esityksen nykytilan kuvauksen ja rahoitusmallista esitetyt puutteet ja sen aiheuttamat ongelmat. Rahoitusmalli toimisi ympäristössä, jossa alun perin hyvinvointialueille siirtyvä raha olisi vastannut toiminnan kustannuksia ja palveluvelvoitteita. Tämän jälkeen hyvinvointialueiden menojen tulisi kasvaa riittävän yhtenevästi ennustetun mukaisesti. Alueiden diagnoositietojen, kirjaamiskäytäntöjen, aineiston laadun ja tietojärjestelmien pitäisi toimia yhtenevästi ja tasapuolisesti ja kustannusten erojen alueiden välillä pitäisi selittyä mallissa määrätyillä tekijöillä. Kun mikään näistä ei toteudu riittävällä tarkkuudella, rahoitusmalli aiheuttaa merkittäviä toiminnallisia haasteita alueille.

Hyvinvointialueet aloittivat toimintansa hankalassa tilanteessa, kun pohjalla oli koronavuosi, jolloin kertyi terveydenhuoltoon palveluvelkaa ja koronatuot vaikuttivat siirtyvän rahoituksen arvioimiseen. Alueet olivat jo lähtötilanteessa talouden suhteen hyvin erilaisissa asetelmissa. Samaan aikaan sote-alan työvoimapula kärjistyi vakavalle tasolle ja inflaatio kiihtyi merkittävästi odotuksia nopeammin. Hyvinvointialueilla oli palveluihin riittämätön rahoitus ensimmäisenä vuonna ja muutuskustannusten, palveluvelan ja lähtötilanteen palvelutason huomiotta jättäminen johti merkittäviin alijäämiin ensimmäisinä toimintavuosina, varsinkin kun

Ruskoaho

25.5.2026

246/04.01.01/2026

kustannukset nousivat ennusteita nopeammin. Jälkikäteistarkistus näytteleekin rahoituksen muutoksissa suhteettoman suurta roolia. Jälkikäteistarkistus aiheuttaa suuren rytmihäiriön rahoitukseen ja alijäämien kattamisvelvoite puolestaan pakottaa suhteettoman nopeisiin sopeutustoimiin.

Alueiden eriytymiskehitys on nopeaa ja tähän vaikuttaa osaltaan se, että rahoitusmalli painottaa monin kohdin asukasmäärää. Rahoituksen määrä riippuu voimakkaasti siitä, kehittykö alueen väestömäärä keskimääräistä tahtia vai ei, minkä vuoksi alueen väkimäärä vaikuttaa merkittävästi alueen saamaan rahoitukseen. Suomessa muuttoliike on voimakasta ja se vaikeuttaa toiminnan sopeuttamista niin muuttovoitto- kuin muuttotappioalueilla.

Rahoituksessa on alueiden välillä kyseessä nollasummapeli. Jos jollakin alueella kirjaamiskäytännöt muuttuvat tai diagnoositietopohja esimerkiksi täydentyy ja paranee, tämä vaikuttaa muiden alueiden rahoitukseen, vaikka niiden palvelutarpeessa ei olisi tapahtunut muutoksia. On epäselvää, missä määrin alueiden taloudelliset tilanteet heijastelevat heidän tarjoamiensa palvelujen tasoa ja laatua sekä tehtyjä toimia ja missä määrin erot selittyvän tietopohjien eroilla tai ovat rahoitusmallin tuottamia. Alueiden eritahtisuus kasvaa ja rahoitusjärjestelmä osaltaan lisää eriytymistä, minkä vuoksi käsiohjausta joudutaan todennäköisesti käyttämään jatkossakin. Se osaltaan eriyttää alueiden kannustimia. Nykymallilla lienee vain ajan kysymys, ennen kuin osa alueista on ratkaisemattomissa ongelmissa.

Alueiden kannalta epäselvän ja riittämättömän rahoituksen lisäksi suuri haaste on mallin ennakoimattomuus. Tuleva rahamäärä heilahtelee voimakkaasti aina alueiden täydentäessä tietojaan, kun talouslukuja julkistetaan ja kun tulee uusia muutoksia rahoitusmalliin. Väestön palvelutarve ei tosiasiallisesti voi muuttua niin paljon vuodessa kuin alueiden rahoitus saattaa muuttua. Kun tähän yhdistää kertyneiden alijäämien kattamisvelvoitteen ja jälkikäteistarkistukset, ei toimintaympäristössä pitkäjänteinen kehittäminen ja tuottavuuden kasvattaminen voi onnistua maksimaalisesti.

Hyvinvointialueet ovat tehneet mittavia säästötoimia. Palvelutuotannossa hyödynnetään omaa henkilöstö laajemmin, on vähennetty kalliita ostopalveluja ja vuokratyötä, kehitetty toimintoja, karsittu palveluverkkoa ja päällekkäisyyksiä. Lopputuloksena on saatu säästettyä ennakoitua enemmän, jonka seurauksena rahoitukseen tulee leikkauksia jälkikäteistarkistuksen kautta. Osalla alueista tilanne on erittäin vaikea.

Viime vuonna KT:n ajankohtaiskyselyn mukaan arviolta noin 1300 henkilöä irtisanottiin vuonna 2025 ja vuodelle 2026 hyvinvointialueet arvioivat irtisanomisten määrän kasvavan hieman. Tämä ei ole yllätys, sillä tulevina vuosina hyvinvointialueiden menojen voi ennustaa kasvavan hyvinvointialueindeksiä nopeammin. Lisäksi hyvinvointialan palkkaratkaisu vuosille 2025–2028 sisälsi vuodelle 2025 eräiden korotuksen myöhentämisen vajaalla kompensatiolla, joka paransi tulosta vuonna 2025, mutta vaikutusta ei ole vuonna 2026.

Ruskoaho

25.5.2026

246/04.01.01/2026

Ehdotusten vaikutuksista

Ehdotuksessa olennainen muutos on huomioida palvelutarpeen kasvusta aiempaa vähemmän. Olisi selvitetävä, onko käytetty malli onnistunut ennustamaan terveys- ja sosiaalipalvelujen oikean kysynnän kasvun, eli tarkastella sitä, miten hyvin malli toimii. Palvelutarpeen odotettua kasvua ei aiemminkaan korvattu täysimääräisesti, mutta nyt sitä leikataan entisestään. Kiristyksen vaikutus lisäksi kumuloituu ajassa. Myös muilta osin palvelujen tuotantoon käytettävissä oleva rahamäärä kiristyy, kun alijäämiä on katettava, jälkikäteistarkastus pienenee, ja kulut todennäköisesti kasvavat HVA-indeksiä nopeammin. Kun jälkikäteistarkastus tehdään koko maan tasolla, on aito riski, että joillekin alueille syntyy mahdoton tilanne vastata lakisääteisistä tehtävistä. Paine lisärahoituksen myöntämiseen tietyillä alueilla tulee olemaan suurta.

Kokonaisuutena leikkaus on lähes 400 miljoonaa euroa vuoden 2029 tasossa. Kyse on puhtaasta rahoituksen leikkauksesta ja valtion menojen säästöstä, eikä asiaan liity palvelutehtävien tarkastelua, veloitteiden keventämistä tai mahdollisuutta kevyemmän sääntelyn kautta kasvattaa tuottavuutta. Kyse on verrattain suuresta summasta, sillä hyvinvointialueiden työvoimakustannukset olivat noin 14,4 miljardia vuonna 2025. Karkeasti arvioiden 400 miljoonaa on noin 2,5 prosenttia hyvinvointialueiden työvoimakustannuksesta vuonna 2029, minkä voi arvioida olevan noin 5 000–6 000 henkilön työvoimakustannuksen verran.

Rahoituksen leikkaus on niin suuri, että sen toteuttamisen tarvittaisiin vastaavat kevennykset lakisääteisiin tehtäviin. Olisi samaan aikaan kevennettävä sääntelyä palvelujen tuottamisen paikoista, palvelujen järjestämisen aikatauluista sekä henkilöstölle määrätyistä mitoituksista tai kelpoisuusehdoista. Hyvinvointialueita koskevat tarkat rajoitukset, mitoitukset ja kelpoisuusehdot ovat monin paikoin pistemäisesti eri toimintoihin asetettu. Ne osaltaan rajoittavat mahdollisuuksia suunnata henkilöstöään kustannusvaikuttaviin paikkoihin. Moni toiminto pyörii erittäin hyvin ilman sitovia henkilöstömitoituksia ja henkilöstö sijoitellaan tehtäviin tarpeen mukaan. Sen sijaan siellä missä mitoituksia on, on yleensä korkeampi palveluun pääsemisen kynnyks ja erilaisia ruuhkia ja häiriöitä toiminnoissa. Palvelut voivat myös ruuhkautua muualla, kun sinne henkilöstä ei ole siirrettävissä, tai sieltä asiakkaita ei saada eteenpäin.

Työvoimapulalla on kuntien ja hyvinvointialueiden kustannusvaikuttaviin palveluihin suuri merkitys. Hyvinvointialueet aloittivat tilanteessa, jossa pula pätevistä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisista aiheutti mittavia kustannuksia, kun vuokratyövoiman ja ostopalveluiden hinnat kasvoivat voimakkaasti. Talouden ja työllisyyden heikko kehitys sekä hyvinvointialueiden säästötoimet ovat vähentäneet kilpailua työvoimasta ja työvoimapula sekä kustannuksien kasvu ovat tilapäisesti helpottaneet. KT korostaa, että talouden suhdanteen kääntyessä työvoimapula voi palata. Hyvinvointialueiden tuottavuuden ja palvelujen laadun vuoksi on välttämätöntä turvata riittävä henkilöstön saatavuus, mikä edellyttää koulutuspaikkojen lisäyksiä esimerkiksi lääkäreille, hammaslääkäreille, sosiaalityöntekijöille ja psykologeille.

Hyvinvointialueet ovat eriytyneet voimakkaasti ja jo lähtötilanteessa tiedettiin, etteivät siirtyvät rahat vastaa laskennallista mallin tuottamaa kohdennusta, mitä tasoitettiin siirtymätasauksella. Porrastuksia nyt muutetaan, mutta silti merkittävä osa alueista jää pysyvien siirtymätasauksen piiriin. Kun mallia muutetaan, myös siirtymätasauksen vuoksi mallin käsiohjaukselle on jatkuvasti tarvetta. Esitys lähtee oletuksista, että

Ruskoaho

25.5.2026

246/04.01.01/2026

joidenkin alueen kantokyky on rahoitusmallissa parempi ja joidenkin tilanne ei kestä, vaan muutoksien vaikutusta ohjataan valinnoilla. Nämä kohdat kaipaavat läpinäkyvää ja huolellista arviointia, sillä mallin ei pitäisi suosia tiettyjä alueita toisten kustannuksella, mitä tarvitsee korjailla toistuvasti. Kun näin tehdään, se voi vaikuttaa siihen, minkälaista toimintaa eri alueiden kannattaa harjoittaa. Vaikutukset ovat hyvin eri suuruisia eri aluilla ja paine on suurta, että joku alue tulee tarvitsemaan lisärahoitusta.

Mallin pikkutarkan säätämisen rinnalle tarvittaisiin ehdottomasti luotettavaa arviointia ja validointia siitä, että miten yli 20 miljardia vuosittain alueille jaetaan. Alueiden kannalta olisi helpompi mennä toiseen suuntaan, jossa malli määräytyisi yksinkertaisempien tekijöiden kannalta.

Lopuksi

On ymmärrettävää julkisen talouden tilanne huomioiden, että hyvinvointialueet eivät voi velkajarrukeskustelulta kokonaan suojassa, vaikka kyseessä onkin hyvinvointiyhteiskunnan tärkeä ydintehtävä. Leikkaukset hyvinvointialueiden rahoitukseen eivät saa vaarantaa tulevaisuuden kasvun edellytyksiä, sillä nämä palvelut mahdollistavat mm. toimintakykyisen työvoiman sekä yhteiskunnan uusiutumisen, jotka ovat myös talouskasvun syntymisen perusedellytyksiä.

Tavoiteltujen säästöjen rinnalla toisessa vaakakupissa on oltava sekä tosiasialliset mahdollisuudet tuottavuuden kasvattamiseen normeja keventämällä että mahdollisuudet supistaa toimintaa lakisääteisten velvoitteiden pienenemisen myötä. Rahoituksen tason on seurattava velvoitteita. Hyvinvointialueilla on paikoin hyvinkin pikkutarkasti säädelty sitä, mitä palveluja ja missä on tuotettava ja milläkin henkilöstöllä. Tuottavuuden kasvattamisen ja henkilöstön tarkoituksenmukaisen kohdentamisen ja palveluiden parantamisen kannalta vähäisempi sääntely mahdollistaa palvelujen tuottavan järjestämisen käytettävissä olevien taloudellisten voimavaroilla.

Koska nykyisen rahoitusmallin ongelmavyöhyke on laajasti tiedossa, olisi pienten täsmennysten ja lisäysten käynnistettävä mallin kokonaisuudistus. Mallin tulisi olla selkeämpi ja yksinkertaisempi ja ennakoitavampi ja hyvinvointialueilla tulisi olla mahdollisuudet vaikuttaa rahoituksensa tasoon. Mallin tulisi palkita voimakkaammin tavoitelluiden tuloksien saavuttamisesta.

KUNTA- JA HYVINVOINTIALUEYÖNANTAJAT KT

pääekonomisti

Juho Ruskoaho